

Nederlanders hebben financiën niet op orde

Bijna de helft van de Nederlanders blijkt financieel gezien niet bestand tegen onverwachte tegenvallers, zoals het verlies van een baan of een verplichte grote uitgave. Ze hebben te hoge lasten, te weinig kennis van financiële producten en een te kleine buffer. Is deze groep het eerste slachtoffer van de kredietcrisis?

Consumenten krijgen een steeds grotere verantwoordelijkheid bij het regelen van hun financiële zaken. De tijd dat overheid en werkgever alles regelden, ligt achter ons. Maar financiële zaken zijn dikwijls ingewikkeld en lastig te overzien. Veel Nederlanders hebben hun financiën dan ook niet op orde. Sterker nog: ruim 40 procent van de Nederlanders is niet goed voorbereid op een forse inkomensdaling bij belangrijke levensgebeurtenissen, zoals een echtscheiding, beëindiging van baan of langdurige ziekte. Dat blijkt uit recent onderzoek van CentiQ, wijzer in geldzaken. Het is het platform voor alle partijen die iets te maken hebben met de financiële consument. “Tijdens cruciale momenten in je leven is het van groot belang dat je je bewust bent van de gevolgen voor je financiële situatie”, zegt Bernard ter Haar, namens het ministerie van Financiën voorzitter van CentiQ. ‘Ben je goed voorbereid? En heb je voldoende buffer?’ Uit het onderzoek blijkt dat lang niet iedereen deze vragen met ‘ja’ kan beantwoorden. “Veel mensen slagen er niet in de financiële risico’s van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid voldoende af te dekken.”

Inmiddels staan we aan de vooravond van een (zware) recessie. De eerste berichten over massaontslagen en toenemende werkloosheid lezen we in de kranten. Huizen blijken onverkoopt en wie zijn spaargeld in aandelen had zitten, is veel geld kwijtgeraakt.

Betekent dat ook dat de grote groep mensen die zijn financiële huishouding niet goed op orde heeft meteen in de problemen komt? Niet direct, stelt Ter Haar: “Voor hen die hun baan behouden, zal de recessie reuze meevallen. Voor mensen die op straat komen te staan, zullen de gevolgen voor hun financiële positie én hun bestaan daarentegen groot zijn.”

Tot nu toe is de werkloosheid nog redelijk laag, weet ook Ter Haar. “De babyboomers gaan nu met pensioen, dus dat betekent dat we voorlopig te maken hebben met een krapte op de arbeidsmarkt. Ik verwacht ook dat de piek in de werkloosheid waar we wellicht mee te maken krijgen van tijdelijke aard is.

Structureel zitten we goed, hoewel er natuurlijk nooit individuele garanties zijn.” Wie wel plotseling bij de deur zit, kan zich niet in alle rust instellen op de nieuwe toestand. Ter Haar: “Het is vaak heel moeilijk om je op zo’n situatie voor te bereiden, zeker als je verwacht een baan voor het leven te hebben.” Mensen die maar een kleine financiële buffer hebben en hun financiële huishouden zo hebben ingericht dat de situatie heel rigide is, komen bij baanverlies in de problemen, stelt Ter Haar. “Bijvoorbeeld als je een huis hebt gekocht dat je maar net kunt ‘dragen’. Er zijn mensen die tot het randje gaan.” Die mensen kunnen niet meer rondkomen bij een grote tegenslag. Sommi-

gen zijn verplicht hun huis te verkopen en komen nog dieper in de schulden. Hun leven verandert in een klap. Het Nibud (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting) heeft recent de zogenoemde Bufferberekenaar op zijn website geplaatst, waarmee bezoekers van de website zelf kunnen uitrekenen hoeveel financiële reserves zij nodig hebben. De buffer moet bovendien altijd opneembaar zijn, want het geld kun je plotseling nodig hebben. “Als je je spaargeld allemaal in koop-sompolissen hebt gestopt, waar je pas over twintig jaar bij kunt, dan heb je daar op korte termijn niks aan”, zegt Ter Haar. “Realiseer je goed wanneer je geld nodig kunt hebben.”

Eve & Co: financieel advies voor hoogopgeleide vrouwen

Vrouwen vormen een aparte (doel)groep als het gaat om financiën. Historisch gezien zijn vrouwen niet erg betrokken bij financiële zaken. Ze droegen financieel immers nauwelijks bij en hadden zodoende ook weinig met verzekeren, sparen, beleggen en pensioenen van doen. Steeds meer vrouwen hebben tegenwoordig echter een inkomen dat wezenlijk van belang is voor het reilen en zeilen van het gezin of huishouden. Dat betekent dat zij er ook goed aan doen meer van financiële producten en hun eigen financiële situatie te begrijpen. “Vrouwen vertellen ons: ‘Het knaagt gewoon dat ik niet weet hoe die financiële producten in elkaar zitten’. Daar proberen wij op in te springen”, zegt Elsbeth Bouwman, die onder de vlag van Delta Lloyd samen met haar collega Mariëlla den Boef Eve & Co heeft opgericht. Eve & Co is een *pilot* gericht op hoogopgeleide vrouwen. Financiële producten zijn *an sich* natuurlijk niet anders voor vrouwen dan voor mannen, maar vrouwen hebben een andere manier van denken, stelt Bouwman. “Waar mannen vaak meer aandacht hebben voor de losse stukjes, als pensioen, hypotheek en arbeidsongeschiktheidsverzekering, richten vrouwen zich meer op het geheel. Zij willen advies over het totaalplaatje.” Bouwman: “Ze zoeken vaak ook naar herkenning: hoe doen andere vrouwen dat?”

www.eveandco.nl

Volgens hoogleraar economische psychologie aan de Universiteit van Tilburg, Fred van Raaij, die het onderzoek van CentiQ leidde, is een spaarbuffer zelden groot genoeg om werkloosheid helemaal op te vangen. Wie werkloos wordt, gaat er vaak honderden euro's per maand op achteruit. Een alleenverdiener met twee kinderen en een bruto-inkomen van 31 duizend euro per jaar, houdt per maand ruim 350 euro minder over als hij zijn baan kwijt raakt.

Drastische bezuinigingsmaatregelen zijn volgens Van Raaij nodig om dergelijk inkomensverlies op te vangen. “De beste manier om te bezuinigen – het huis of de auto verkopen – maken mensen niet zo gauw. We veranderen niet graag onze levensstijl.” Volgens Ter Haar heeft dat te maken met ‘het beeld in de straat’. “Een auto is voor veel mensen een statusmiddel. Als ze die kwijt zijn, voelen ze zich een ander mens.” Ook op vakanties bezuinigen consumenten niet graag, weet Van Raaij. “We leven in een consumptiemaatschappij. Luxe staan we niet graag af, hoewel dat het meeste geld bespaart.” Een andere manier om veel geld te besparen, is verstandig omgaan met financiële zaken. Maar hoewel Nederlanders de reputatie hebben op de kleintjes te letten, geven zij vaak niet thuis als het gaat om hun financiële producten waarmee je zomaar honderden of zelfs duizenden euro's kunt besparen. Aan die onwetendheid hangt een prijskaartje. Het spaargeld

van veel Nederlanders staat jaar in jaar uit op een bankrekening met een laag rentepercentage. Wie tienduizend euro op een bankrekening met één procent meer rente zet, ‘verdient’ zomaar honderd euro op jaarbasis. Bij hypotheekleningen betekent een half procent meer over de totale looptijd van dertig jaar al gauw twintig- tot dertigduizend euro.

Door de kredietcrisis is lenen overigens veel duurder geworden. Het verschil tussen dure aanbieders en goedkope uitleners van geld is bovendien fors toegenomen, zo blijkt uit onderzoek van vergelijkingsite Independend.nl. Daar zijn dus ook forse besparingen te behalen. Volgens Van Raaij moeten mensen overigens helemaal geen leningen vergelijken: “Geld lenen is onverstandiger dan ooit, tenzij je een goede investering doet.”

Mensen zouden volgens hem deskundige hulp moeten kunnen opvragen. “Tegenwoordig zijn er besparingsadviseurs die als vergoeding een bepaald percentage van de gerealiseerde besparing vragen. Dat kan heel goed werken.”

Ter Haar stemt zich gelukkig met het feit dat Nederland een behoorlijk goed sociaal zekerheidsstelsel heeft. “Dat geeft mensen die ontslag krijgen ook de tijd zich in te stellen op de nieuwe situatie – en wellicht om een nieuwe baan te vinden.” Volgens hem bereiden veel mensen zich psychologisch – bewust of onbewust – voor op de naderende recessie. “Ze gaan even niet op vakantie of stellen de aanschaf van de nieuwe keuken uit. Ze laten de buffer toch even iets groter worden. Dat is

CentiQ ontdekte dat...

- + 41 procent van de Nederlanders niet goed is voorbereid op een forse inkomensdaling of forse uitgave bij echtscheiding, werkloosheid of arbeidsongeschiktheid.
- + bijna 10 procent van de Nederlanders aan het eind van de maand geen geld over heeft.
- + 55 procent van de consumenten weet dat aandelen risicovoller zijn dan obligaties.

“Geld lenen is onverstandiger dan ooit, tenzij je een goede investering doet.”

“Veel Nederlanders hebben überhaupt geen verstand van financiële producten.”

handig voor de financiën van het huishouden, maar niet voor de macro-economie. Het is zelfs een van de fenomenen die de recessie aanwakkert.”

Uit het onderzoek van CentiQ blijkt dat ‘verstandig’ spaargedrag samenhangt met financiële kennis, opleiding en gerichtheid op de lange termijn. Kennis en een vooruitziende blik zijn nodig. Van Raaij verwacht dat mensen zich gedurende de recessie meer zullen richten op financiële producten, “maar veel mensen gaat het boven de pet. Sommige producten zijn ook heel ingewikkeld.” Zijn advies: “Koop nooit producten die je niet begrijpt. Eenvoudige verzekeringen zijn eenvoudig te vergelijken. Bij levensverzekeringen en pensioenen is dat al weer een stuk ingewikkelder. Maar veel Nederlanders hebben überhaupt geen verstand van financiële producten.” Daardoor is de kans volgens hem vrij groot dat ze producten kopen die ‘niet verstandig’ zijn, zoals beleggingshypotheekleningen en zeker ook woekerpolissen en beleggingen met geleend geld (Legio Lease). “De aanschaf van die producten vindt vooral plaats in een periode waarin alles maar meer waard wordt, zoals de afgelopen decennia eigenlijk het geval was.”

In dat tijdsgewricht zit hem volgens Van Raaij mede het probleem: “Jonge mensen hebben niet eerder een crisis meegeemaakt en komen nu wellicht eerder in de problemen. Mensen die in een tijd dat alles goed gaat al in de problemen komen,

Jongeren geven ouders de schuld

Uit onderzoek van ITS (Radboud Universiteit Nijmegen), in opdracht van CentiQ, blijkt dat ruim de helft van alle jongeren vindt dat hun ouders hen de waarde van geld niet goed hebben bijgebracht. Eenderde van de jongeren vertoont risicovol gedrag; ze hebben schulden en spelen om geld. Tweederde van de jongeren vindt het moeilijk om met geld om te gaan.

In totaal is de probleemgroep volgens onderzoeksleider Jeroen Winkels 10 tot 20 procent. “Met de meeste jongeren gaat het prima, maar als socioloog zeg ik: het is een substantiële groep.” De (financiële) opvoedingsstijl van ouders heeft grote invloed op het financieel inzicht van jongeren. Vrijgevigheid van ouders blijkt averechts te werken. “Als kinderen extra geld makkelijk loskrijgen, dus als er geen grenzen zijn, heeft dat een negatief effect op het financiële gedrag van kinderen. Die kinderen zie je later ook in de problemen komen”, zegt Winkels.

Millward Brown-directeur Henk Schulte, die namens Delta Lloyd Groep Foundation een ander onderzoek naar financieel gedrag van kinderen leidde, interpreteert de resultaten van beide onderzoeken – die redelijk overeen kwamen – iets anders. “Het heeft vooral met interpretatie te maken. 90 procent van de jongeren realiseert zich prima dat hij in de problemen komt als hij te veel geld uitgeeft. Een klein deel begrijpt dat niet of handelt er niet naar. Jongeren in probleemwijken in de grote steden kopen hun identiteit met materie. Voor hen kan de crisis zeker tot extra problemen leiden.” Volgens Schulte moeten ouders jongeren ook niet te zwaar belasten met financiële zaken. “Kinderen moeten lekker sporten, spelen en *gamen*. Pas als ze een bijbaantje krijgen – als ze een jaar of zestien zijn – moeten zij leren over geldzaken.” Winkels is het niet met Schulte eens: “Uit ons onderzoek blijkt juist dat ouders – als ze dan pas beginnen – weinig kans hebben om het gedrag van hun kinderen nog doorslaggevend te beïnvloeden. Daarvoor moet je al op basisschoolleeftijd actief zijn.”

hebben het nu waarschijnlijk nog moeilijker. Wie niet heeft geleerd met geld om te gaan, past zijn uitgavenpatroon niet makkelijk aan als hem iets overkomt.”

Jongeren worden natuurlijk niet geraakt in de hoofdcomponenten van de crisis: je baan of huis kwijtraken. “Kinderen kunnen bovendien nagenoeg niet rood staan bij de bank; dat is in Nederland goed geregeld”, zegt Jeroen Winkels, directeur van onderzoeksinstituut ITS. Omdat veel kinderen van ouders in financiële problemen zelf ook niet goed met geld kunnen omgaan, zou de crisis volgens hem een negatieve invloed kunnen hebben op de financiële risico's die kinderen nemen. Maar onderzocht heeft hij dit niet. “De crisis zou ook wel eens een positief effect kunnen hebben op hoe jongeren met geld omgaan. Als hun ouders in de problemen komen, moeten ze toch gaan opletten.”

Voor jongvolwassenen komt de crisis al een stuk dichterbij, weet Millward Brown-directeur Henk Schulte, die namens de Delta Lloyd Groep Foundation onderzoek deed naar jongeren en geld. “Als je achttien bent, krijg je ineens te maken met een verplichte ziektekostenverzekering. Als je ook nog collegegeld en huur moet betalen en daar niet op voorbereid bent, kun je ineens flinke schulden opbouwen.” Ook voor hen geldt dus: wees altijd voorbereid op verandering. Hoe rigoureus die ook mag zijn. ■

www.wijzeringeldzaken.nl